

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér Grafika 2 / škola Vladimíra Kokolia

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PLAY LOUD

(Nerovně zrcadlit okolí dokola – portrét dne)

PLAY LOUD

(Reflecting Uneven Surroundings Continuously – Portrait of a Day)

Vypracovala: Kateřina Kuchtová

Vedoucí diplomové práce: prof. akad. mal. Vladimír Kokolia

Oponentka diplomové práce: doc. Eva Šlesingerová Ph.D.

Akademický rok 2023/2024

Téma diplomové práce je *den*, jeho čas, náplň, rozdílnost dnů a zároveň možnosti lidí ve dni se zasazovat o to, jak by chtěli, aby jejich dny vypadaly.

Takže vlastně politika, napětí mezi politikou a každodenností.

Důvod volby tohoto tématu je osobní; myslím si, že na zodpovědnost, kterou máme vůči celku, nebo vůči lidem, které utlačujeme, není v české společnosti ponechaný dostatečný prostor.

Od začátku jsem věděla, že budu pracovat se dny jiných lidí a že začnu *jejich stínováním* – strávením *svého dne v jejich dni*. Vybrala jsem si pět lidí podle toho, že jsem byla svědkem jejich *malých umění*. Setkali jsme se zpravidla na čas od ranního do večerního čištění zubů a já jsem den pozorovala, nahrávala jeho zvuk a pátrala po podmínkách k děláni *malého umění*.

Malé umění je označení, které již dlouho používám pro momenty vylepšení situace, rozšíření perspektivy, které přesahují jedince a obvykle jsou humorné. Jde o paradoxní úkaz, jenž může mít jakoukoliv podobu, která je výjimečná, ačkoli pro jiného pozorovatele by byla všední. Tato obojetnost (i mně samotné) ztěžuje pochopení toho, co ve dnech hledám.

První možností zpracování jednoho dne bylo zkoumat každou drobnost. Druhou možností bylo pro mě *znění dne*. Další zkoumanou rovinou byla osobní blízkost; jak z hlediska ovlivnění dne, tak důvěry až intimity – skrze hlas, osobní prostor, věci a situace, do kterých jsem byla „pozvaná“.

Vztah společenského uspořádání a našich způsobů fungování ve světě pro mě během roku naznačoval tvar „*tokamaku*“¹. Povědomí o něm a jeho nahlédnutí nám, myslím, schází. Dovolila bych si jej přirovnat k „political self-awareness“, kterou popisují jako základ nové historie vývoje lidstva v knize *The Dawn of Everything* David Graeber a David Wengrow.²

Nabízelo se mi tedy ve dnech sledovat každodenní politiku – v jakých vztazích se člověk vyskytuje a jak jedná, což mu vytváří odpovídající kapacity pro fungování v jiných. Zároveň si uvědomuji, že jeden den je stále jedním z mnoha, člověka nedefinuje a přitom jej definuje *úplně* pro ten jeden den.

Abych spojila jednotlivost dne s politickým *uspořádáváním se*, zjistila jsem, že musím vyvinout slovník. Paralelně s nahráváním dnů jsem začala z knih a článků vypisovat úryvky situací popisujících klimatickou či jinou společenskou ne/spravedlnost³. Dál jsem úryvky amatérsky přeložila do češtiny s cílem získat srozumitelnější a nenápadný slovník.

¹ Viz obrazová příloha 1

² David Graeber – David Wengrow, *The Dawn of Everything: A New History of Humanity*, New York 2021.

³ Knihy a články zde adresované jsou: *The Dawn of Everything: A New History of Humanity*; *Gesturing Towards Decolonial Futures: Reflections on Our Learnings Thus Far*; *Revoluce naopak: eseje o politice, násilí, umění a představivosti*; *Revoluční ekonomie: O systému a lidech*; *Regarding the Pain of Others*; *Konverzační kusy: Úloha dialogu v sociálně angažovaném umění*; *Továrna na lži: Výroba klimatických dezinformací*

Při práci se mi začalo zdát, že situace mají *tvary*, a tak jsem je dál koncentrovala „prosíváním“ na jednotlivá slova. Měla jsem najednou seznam slov vystihujících pro mě *prostorový tvar* spravedlnosti nebo křivdy.

Navázáním na svoje starší metody jsem se rozhodla, že slova překreslím. Každý pojem ze seznamu jsem nakreslila jednou kresbou, což posloužilo jako zakrytí mého vlastního stereotypu s cílem vytvořit (vyhledat) situaci, již si neumím představit. Záměrně jsem na kresby nepsala, která je dle jakého slova. Vzniklo asi dvě stě padesát kreseb tvrdou tužkou na papír⁴.

Z kreseb jsem složila myšlenkovou mapu⁵. Při jejím překreslování a přepisování jsem našla trojúhelník mezi třemi „uspořádáními“, z nichž každé mělo další přízviska. Uprostřed se ve čtyřech kresbách objevilo: NEROVNĚ ZRCADLIT OKOLÍ DOKOLA. Poznávám moment překvapení, k němuž neexistuje přístupová cesta, ale popisuje přesně to, co dělám.

Ve chvíli, kdy jsem měla hotový „slovník“, mě zaměstnalo hledání způsobu, jak jej vystavit, přičemž jsem začala analyzovat nahrané dny. Nejdříve jsem každý den nakreslila a popsala ze své perspektivy. Uvažování o způsobu vystavení dnů na diplomantské výstavě přineslo dvě protichůdné věci: nutkání dny stylizovat a nainstalovat do prostoru školy zároveň s rozšiřováním možností jejich zpracování. Snaha vyzískat z pěti nahraných dnů pro ně specifický formát předání informací o jejich vzájemné souvislosti a vztahu k napětí v utváření každodennosti a politiky byla zahlcující.

Nakonec mi pomohlo dny definovat *malými uměními*, k nimž jsem popsala jejich podmínky. Bizarní na této analýze je, že den extrémně zúží; např. jen na čtyři sekundy. Na druhou stranu, ke každé sekundě při důkladném popisování vede spoustu času, peněz, kapacit, energie obecně.

V této fázi práce jsem měla pocit, že se nacházím tam, kde jsem se viděla na začátku roku, a přitom v momentě, kdy mi poradil Vladimír Kokolia, abych neanalyzovala dny kvazivědecky, ale našla umělecký klíč. Jedna z jeho nejvlivnějších rad následně byla: „Jděte po síle“.

Na to, co a koho bereme v potaz, když se rozhodujeme, mají vliv naše představy o světě, jeho fungování a způsobu uspořádání společnosti. Zakotvení představ spatřuji v podobě míst a procesů, v nichž žijeme – od způsobů dopravy, bydlení, po možnosti svobodně rozhodovat o své osobě, o náplni svých dnů.

Možnost „zařídít si den podle svého“ je vysoce ovlivněná povinnostmi a konvencemi společnosti. V *malém umění* vidím určité trhliny představující *jiné* způsoby soužití, víc naslouchající, respektující větší množství lidí (natož ne-lidské) a účast na něm vnímám víc jako *aspekt* nebo *propůjčený podíl*, k jehož aktivaci jsou potřeba alespoň dvě strany.

⁴ Viz obrazová příloha 2

⁵ Viz obrazová příloha 3

Nerovně zrcadlit okolí dne dokola nechám proto jinou skupinu lidí, a v kratším časovém úseku než trvalo moje *stínování*. Organizuji posunutí úhlu pohledu na způsob rošády „do kruhu“. Dva se přiblíží k sobě, vymění si pozice, jeden zůstane ochráněný, načež si zase on vymění pozice s jinou osobou a tak dál.

Jestli se reálně lidé navzájem docení a budou ochotni se druhých zeptat na jejich potřeby, se uvidí až po konci diplomového projektu, který nastane těsně před obhajobou. Na diplomantské výstavě bude pak přítomný audiozáznam jejich reflexe.

Diplomová práce plynule navazuje na předchozí školní výsledky, jak metodami: překreslováním, probíráním, zrcadlením, otáčením, *nevymýšlením si*, tak motivy: zájmem o druhé, časem, domovem a vzájemností vztahu vnitřního a vnějšího, malého a velkého. Pracovní proces ovlivnilo i vícero externích konzultací, zejména ta s Isabelou Grosseovou, které dávalo smysl dělat „archivní věci“ a podpořila mě spolu s Karlem Pivoňkou v používání pojmu *malé umění*. Další impuls a rady k nahrávání a zpracování nahrávek mi dala Kateřina Šedá.

Používala jsem terénní rekordér, počítač, smartphone, program Audacity, papíry, tužky, překlad, kresbu, deníkový záznam a různé uspořádávání kreseb a zápisů v ateliéru.

Jako příbuzná mé diplomové práci se nabízí díla, v nichž spolu lidé trávili dny nebo určitý čas; od opičení Kateřiny Šedé zaměřeného na „výzkum“ rodiny, přes extrémní Obtížný obřad Milana Knížáka nebo roční Rope Piece od Tehching Hsieh a Lindy Montano, po stalking a fotografie spících v její posteli Sophie Calle, Following Piece Vita Acconciho, Andyho Warhola sledujícího Salvadora Dalí, diplomovou práci Václava Girsy nebo projekty sledování virtuální ne/intimity Artura Magrota.

Z hlediska překvapivého užití uměleckých prostředků je pro mě inspirující Arte útil, mířící užitečným používáním umění často na politické cíle, Artist Placement Group a WochenKlausur, „nasazující“ časově omezeně umělecké postupy v lokálním kontextu.

Z hlediska svázání politické práce s každodenností pro mě jsou podnětné Hranice práce Apoleny Rychlíkové a Saši Uhlové, projekty Forensic Architecture, nebo dílo „Rosendale“ Raiva Puusemp, v němž se nenápadně stal starostou a prosadil rozdělení města jako řešení jeho problémů.

Zmíněné práce operují v měřítku 1:1, které v Lexicon of Usership definuje Stephen Wright⁶. Grant Kester pro podobná díla, v nichž nejde o avantgardní vytržení člověka z jeho každodennosti, ale „kumulativní a kolaborativní přístup, který nám může

⁶ WRIGHT, Stephen. Toward a Lexicon of Usership. Online. Van Abbemuseum Bilderdijklaan 10 5611 NH Eindhoven, NL, 2013. ISBN 978-94-90757-14-4. Dostupné z: <https://www.arte-util.org/cms/wp-content/uploads/2015/03/Toward-a-lexicon-of-usership.pdf>. [cit. 2024-05-13].

pomoci hovořit a myslet mimo limity fixních identit a oficiálního diskursu“, používá termín „dialogická díla“⁷.

Teoretický kontext datuji do konce devadesátých let, kdy Nicholas Bourriaud zformuloval vztahovou estetiku, ačkoli ta se týká spíš znázorňování vztahů obecně a jednotlivce chápe jako stálé, oddělené, vztahující se k sobě, jak mu vytkla Claire Bishop⁸.

Bishop dál ve své analýze participativního umění rozkrývá riziko, že projekty (organizované individuálními umělci a institucemi) nahrazují politická rozhodnutí (prováděná vládami) a suplují tak jejich nedostatečnost při vytváření podmínek pro plnohodnotný a naplněný život. Negativní důsledky společné (ne)zodpovědnosti jsou přenášeny na jednotlivce a na něm*ni leží také břímě jejich (ne)řešení.

V současnosti se do nám do dnů promítá velmi hegemonní představa o jejich náplni založená na koloniální minulosti Evropy, udržovaná politickou ideologií neoliberálního kapitalismu; snahou o co nejmenší omezení pro velké firmy. Ustrnutí v obecném chápání člověka jako soutěživého jedince, který může a má si dovolit jednat bezohledně, tříští mimo jiné následující dvě díla, s nimiž jsem pro účely diplomové práce pracovala; kniha *The Dawn of Everything* a texty kolektivu *Gesturing Towards Decolonial Futures*. Klíčovým v jeho rozmanitosti a důslednosti vyličení i pojmenování situací, v nichž se hegemonní představy projevují, byl článek *Reflections on Our Learnings Thus Far*⁹. Kolektiv GTDF v něm obrací pohled na *různé aspekty v jednom člověku* a střídavě popisuje rozpadání a překračování vybájených ukrutných realit, s nimiž žijeme, a zároveň způsoby vytváření realit nových, laskavějších.

David Graeber zase i ve svých dalších pracích tematizuje nehegemonní možnosti účasti na politice ze své pozice antropologa i anarchisty. Například v *Revoluční ekonomii* zmiňuje, že na jistých nano-úrovních¹⁰ se k sobě lidé ani v neoliberalismu nechovají podle ekonomických pouček, nýbrž úplně opačně - s respektem, závazky k tradici apod.¹¹

Při vytváření diplomové práce se mi podařilo nahrát dny a dát dohromady tvar, kterého se jsem se držela při vymýšlení závěru diplomové práce. „Materiál“ dnů mě posunul od výstavního formátu, takže jsem došla k formátu situačnímu.

⁷ KESTER, Grant. Konverzační kusy. Úloha dialogu v sociálně angažovaném umění. Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny. 2007, roč. 1., č. 1-2, s. 82-97.

⁸ BISHOP, Claire. *Artificial Hells: Participatory Art and the Politics of Spectatorship*. Verso, 2012.

⁹ STEIN, S.; ANDREOTTI, V.; SUŠA, R.; AMSLER, S.; HUNT, D.; AHENAKEW, C.; JIMMY, E.; CAJKOVA, T.; VALLEY, W.; CARDOSO, C.; SIWEK, D.; PITAGUARY, B.; D'EMILIA, D.; PATAXÓ, U.; CALHOUN, B.; OKANO, H. *Gesturing Towards Decolonial Futures: Reflections on Our Learnings Thus Far*. *Nordic Journal of Comparative and International Education (NJCIE)*, [S. l.], v. 4, n. 1, p. 43–65, 2020. DOI: 10.7577/njcie.3518. Dostupné z: <https://journals.oslomet.no/index.php/nordiccie/article/view/3518>. : Navštíveno 15. května 2024.

¹⁰ Myšleno v nejbližších mezilidských vztazích.

¹¹ Sedláček a Graeber, Rozhovor s Romanem Chlupatým

Oproti původnímu očekávání se mi nepodařilo zjistit, co umožňuje všem lidem dělat *malá umění*, konkrétní princip zatím nevidím.

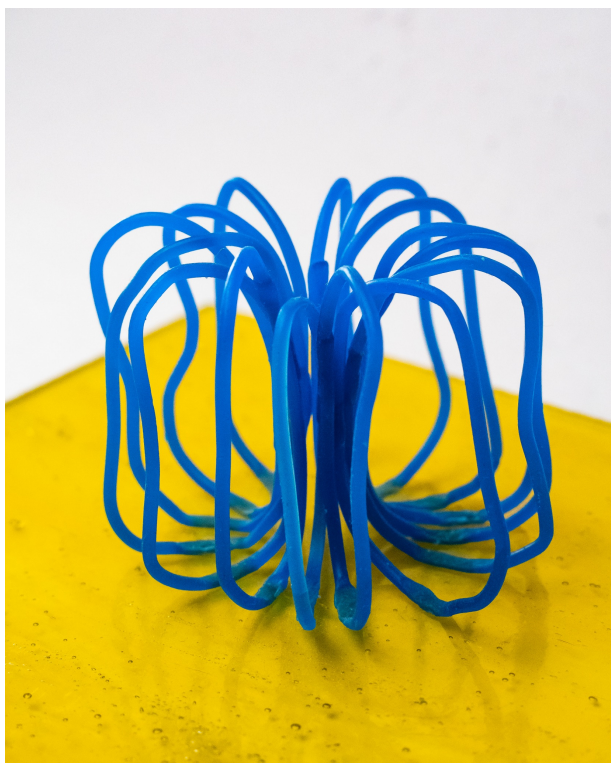
Perspektiva budoucího rozvíjení této práce je *stínovat* a nahrát další dny, k vyhodnocení použít jiný klíč - např. perfekcionista rozbor detailů. Možností je i ukázání nahraného dne nahranému, nebo jiným osobám, či bych ráda zrealizovala znění všech nahrávek dnů naráz. Co se týče nahrávání, letos se mi nepodařilo nahrávat v zahraničí. V budoucnu bych ráda rozvedla také zvukový potenciál nahrávek ve spolupráci se zvukaři/hudebníci.

Propletení vztahu dvou situací - nevidění větší perspektivy a vidění velkého výseku reality, ale neschopnost jejího ovlivnění - byla a zůstává pro mě podnětnou, a vnímám úlohu pro ni najít silnější uplatnění a přesnější média¹².

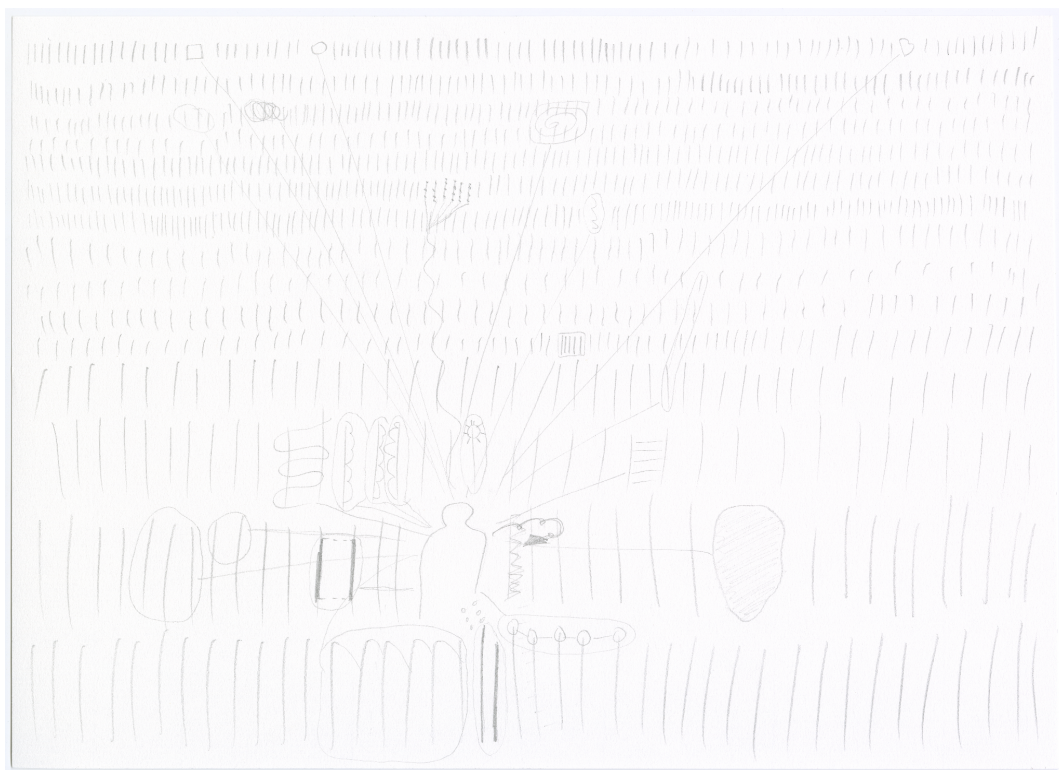
¹² V opačném případě na Zemi shoříme a vyhubíme všechny, kdo nejsou naše kopie.

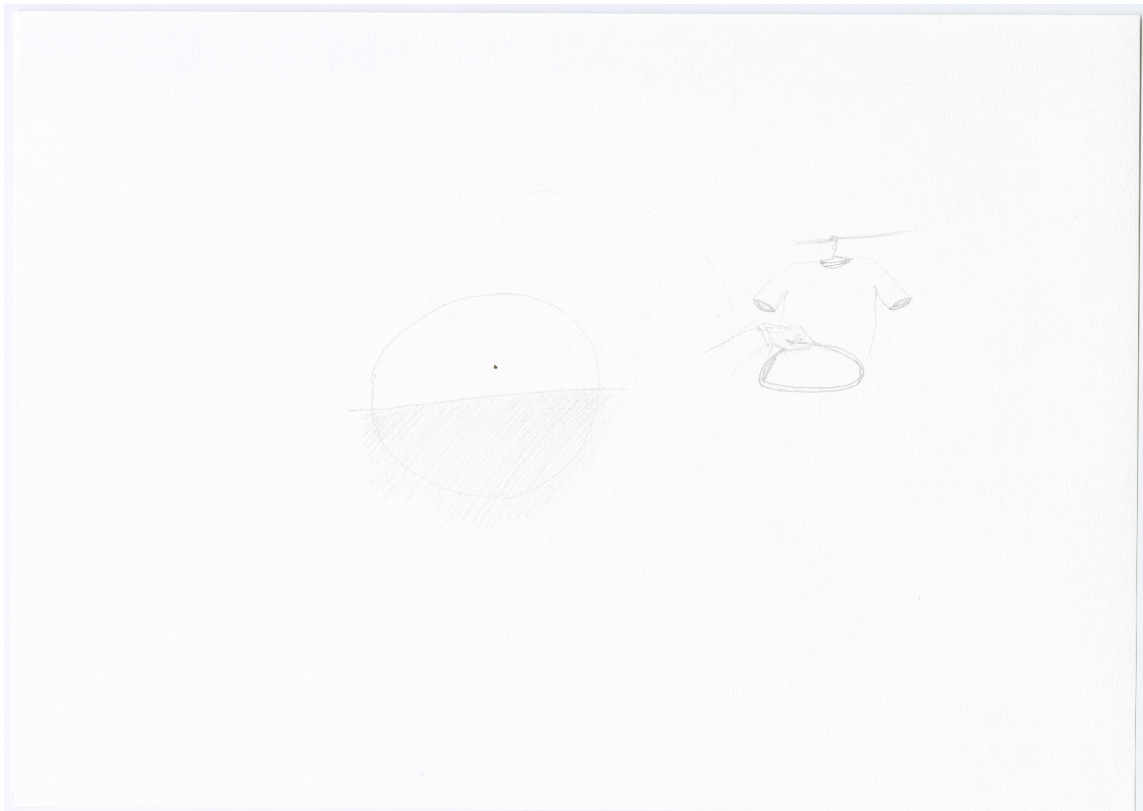
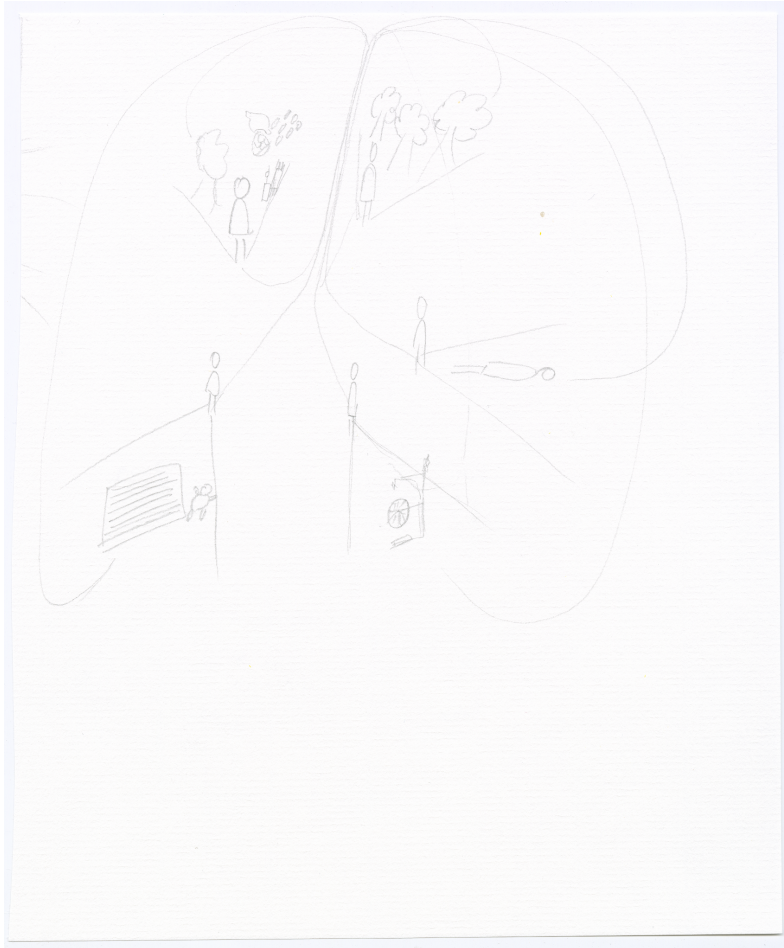
Obrazová příloha:

Příloha. 1 - tvar „tokamak“

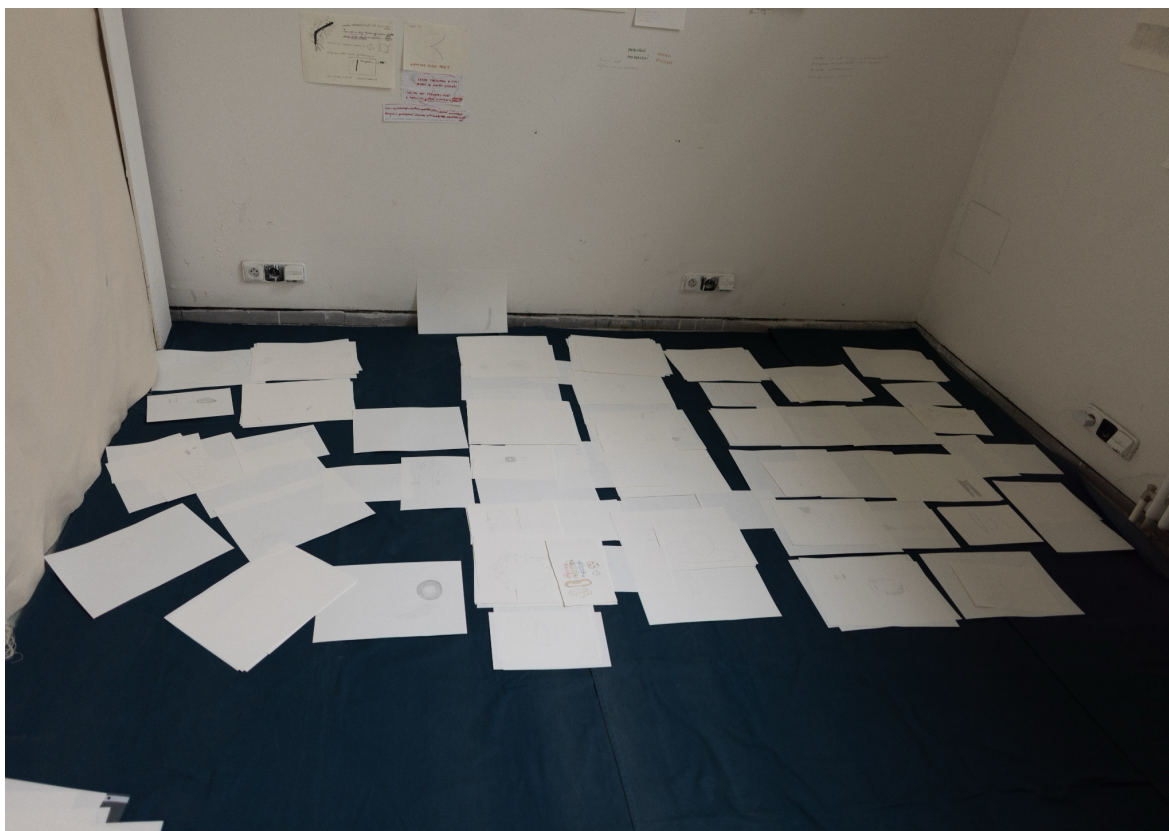
Příloha 2 - příklady překreslených slov

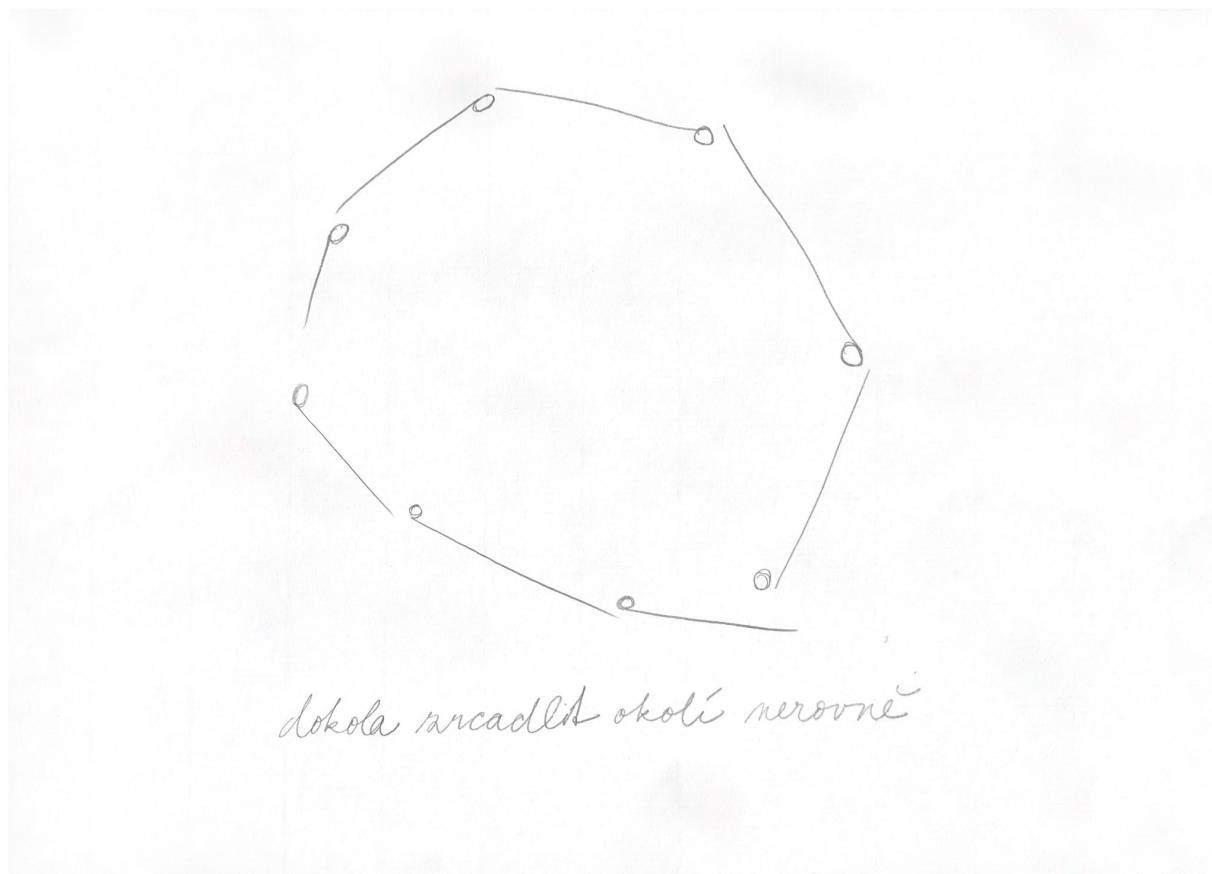

Příloha 3 - myšlenková mapa z kreseb

Příloha 4 - skica nerovného zrcadlení okolí dokola

Literatura:

GRAEBER, David a WENGROW, David. *The Dawn of Everything*. Penguin Books, 2021. ISBN 978-0-141-99-106-1.

STEIN, S.; ANDREOTTI, V.; SUŠA, R.; AMSLER, S.; HUNT, D.; AHENAKEW, C.; JIMMY, E.; CAJKOVA, T. ; VALLEY, W. ; CARDOSO, C.; SIWEK, D. ; PITAGUARY, B. ; D'EMILIA, D.; PATAXÓ, U.; CALHOUN, B. ; OKANO, H. Gesturing Towards Decolonial Futures: Reflections on Our Learnings Thus Far. *Nordic Journal of Comparative and International Education (NJCIE)*, [S. l.], v. 4, n. 1, p. 43–65, 2020. DOI: 10.7577/njcie.3518. Dostupné z: <https://journals.oslomet.no/index.php/nordiccie/article/view/3518>. : Navštíveno 15. května 2024.

KESTER, Grant. Konverzační kusy. Úloha dialogu v sociálně angažovaném umění. *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*. 2007, roč. 1., č. 1-2, s. 82-97.

SEDLÁČEK, Tomáš; GRAEBER, David a CHLUPATÝ, Roman. *Revoluční ekonomie: O systému a lidech: Rozhovor s Romanem Chlupatým*. Nakladatelství 65. pole, 2013. ISBN 978-80-87506-28-8.

GRAEBER, David. *Revoluce naopak*. Broken Books, 2014. ISBN 978-80-905309-6-6.

WRIGHT, Stephen. Toward a Lexicon of Usership. Online. Van Abbemuseum Bilderdijklaan 10 5611 NH Eindhoven, NL, 2013. ISBN 978-94-90757-14-4. Dostupné z: <https://www.arte-util.org/cms/wp-content/uploads/2015/03/Toward-a-lexicon-of-usership.pdf>. [cit. 2024-05-13].

JURČÍKOVÁ, Eva. *Milan Knížák - Akce*. Bakalářská diplomová práce. Brno, 2011.

GROSSEOVÁ, Isabela. *Gravitace umělecké kompetence*. Akademie výtvarných umění v Praze, 2021. ISBN 978-80-88366-18-8.

PECKA, Vojtěch. *Továrna na lži*. UTOPIA LIBRI, 2023.

STEIN, S., ANDREOTTI, S., AHENAKEW, C., SUSAN, R., VALLEY, W., AMSLER, S., CARDOSO, C., SIWEK, D., CAJKOVA, T., D'EMILIA, D., HUNIKUI, N., TREMEMBE, M., PITAGUARY, R., PITAGUARY, B., PITAGUARY, N., PATAXO, U., de SOUZA, L.M. & CALHOUN, B. (2022). *Methodologies for gesturing towards decolonial futures*. In A. Tachine & Z Nicolazzo (Eds.), *Weaving an otherwise: Reframing qualitative research through relational lenses*. Stylus Publishing

BISHOP, Claire. Antagonism and Relational Aesthetics. *October*. 2004, s. 51–79.

BISHOP, Claire. *Artificial Hells: Participatory Art and the Politics of Spectatorship*. Verso, 2012.